

Memorie van Toelichting bij Begroting 2019

Colofon

Uitgave | Provincie Limburg

bezoekadres: Limburglaan 10 Maastricht | postadres: Postbus 5700 6202 MA Maastricht

tel.: +31 (0)43 389 99 99 | e-mail: postbus@prvlimburg.nl | www.limburg.nl

Foto's: Mat Snijders (mural Heerlen), Prorail (Eurekarail), Johan Roerink Aeropicture (haven Wanssum)

Memorie van Toelichting bij Begroting 2019

Verantwoord doorwerken!

Maastricht, september 2018

1 Inleiding

29 april 2015 zijn Gedeputeerde Staten van start gegaan met een heldere opdracht volgend uit het coalitieakkoord 2015-2019 'In Limburg bereiken we meer!': een brede agenda met een centrale plaats voor economische structuurversterking en een daarbij behorende sociale agenda. Na het vaststellen van de beleidskaders en de Voorjaarsnota in de eerste helft van 2016, is de uitvoering centraal gesteld. Met vele partners zijn ambities tot uitvoering gebracht. Met de diverse voortgangsrapportages en de Jaarstukken is de voortgang in beeld gehouden. Met de Voorjaarsnota 2018 zijn aanvullende inhoudelijke en financiële accenten gepresenteerd in aanloop naar de Begroting 2019. 2018 en 2019 staan daarmee in het teken van doorpakken en uitvoeren, waarbij wij open staan voor versterking van onze aanpak in partnerschap met het Rijk, de Limburgse gemeenten en met alle Limburgse partners die een bijdrage willen leveren aan onze ambities. Daarbij zijn de mogelijkheden van onze partners in veel gevallen bepalend voor de richting en het tempo van de uitvoering. Het is voor de periode 2018 en 2019 een forse uitdaging om met onze partners het uitgestippelde beleid tot uitvoering en resultaat te brengen. Mede in het licht hiervan en gegeven de aankomende Provinciale Statenverkiezingen, richten wij ons volledig op de uitvoering. Dit wordt in deze memorie nader toegelicht aan de hand van de thema's uit het coalitieakkoord en de uitvoering van de daaraan gekoppelde provinciale beleidskaders.

Daarin is ook een stevige plek weggelegd voor de realisatie van het Limburgs Aanbod aan het Kabinet Rutte III, zoals 18 april jl. gepresenteerd. Naast de verduurzaming van het chemiecluster Chemelot en de gebouwde omgeving, is de transformatie van de regio Parkstad een van de drie pijlers in deze investeringsagenda. Aanvullend liggen er ook kansen op het vlak van onder meer mirt, cultuur, erfgoed, wetenschap en innovatie, natuur en water.

Ten aanzien van de uitwerking van het Limburgs Aanbod is er de afgelopen maanden een forse inspanning geleverd om de Limburgse prioriteiten in te brengen in het proces van de totstandkoming van het Klimaatakkoord en om aanspraak te maken op de beschikbare middelen uit de zogeheten 'Klimaatenvelop'. De investeringslijnen 'verduurzaming van het chemiecluster Chemelot' en 'de verduurzaming van de gebouwde omgeving' zijn actief ingebracht in de voorbereidingen van het Klimaatakkoord. Het nadere vervolg en de inhoudelijke en financiële keuzes van het kabinet zullen dit najaar duidelijker worden. Tevens is nog actief ingespeeld op het landelijke programma voor proeftuinen voor aardgasvrije wijken. Samen met de gemeenten zijn drie wijkprojecten ingediend in Heerlen, Brunssum en Sittard-Geleen, gericht op het benutten van de middelen die hiervoor in de 'Klimaatenvelop' zijn gereserveerd. Ook worden er gesprekken met de rijksoverheid gevoerd over de uitrol van de verschillende Limburgse warmtenetten en een bijdrage in het Limburgse energiefonds DuurzaamThuis. Recent hebben de Europese investeringsbank (EIB) en Provincie hiervoor aanvullend kapitaal van € 150 mln. beschikbaar gesteld (ieder € 75 mln.) en er loopt nog een Europese subsidieaanvraag.

Voor het onderdeel Transformatie van de regio Parkstad is inmiddels een voorstel bij het Rijk ingediend om te komen tot een 'Regiodeal' voor Limburg. De afgelopen maanden is in zeer nauwe samenwerking tussen Provincie, de Stadsregio Parkstad, gemeente Heerlen en IBA Parkstad evenals de direct betrokken

ministeries en partners in de regio, daarvoor een voorstel ontwikkeld. De ambitie is om met een brede coalitie van publiekprivate partijen uit de regio Parkstad, door middel van een integrale en wijkgerichte aanpak, de komende jaren een extra kwaliteitsimpuls te geven aan de regio. Er wordt een rijksbijdrage gevraagd van € 40 mln. uit de 'Regioenvelop', alsmede aanvullende middelen en een verdere versterking van de strategische samenwerking met de rijksoverheid. De meervoudige opgave en voorgestelde aanpak in de regio Parkstad sluiten goed aan bij de doelstellingen die het Rijk met de regiodeals beoogt. Na 1 september 2018 worden aanvragen door de betrokken ministeries en bewindspersonen beoordeeld. Naar verwachting zal er in november 2018 een selectie van voorstellen uitrollen die verder uitgewerkt worden tot een 'Regiodeal' inclusief financiële paragraaf (uiterlijk in het voorjaar van 2019). Indien de Regiodeal tot concrete afspraken met de rijksoverheid leidt in de eerste helft van 2019, zullen de projecten en investeringsprogramma's ook op relatief korte termijn tot uitvoering gebracht moeten worden. De slagkracht en uitvoeringskracht in én met de regio Parkstad zal de komende twee jaar (deze huidige Kabinetsperiode) ten volle benut moeten worden om met de regiodeal ook de extra kwaliteitsimpuls en transformatie van de regio te realiseren.

In de vervolgstappen op het Limburgse aanbod is er ruimte voor alle Limburgse regio's om tot afspraken te komen in de programmering.

2018 is ook het jaar waarin Limburgse gemeenten na de verkiezingen voor de gemeenteraad tot nieuwe bestuursakkoorden zijn gekomen. Enkele zaken vallen in het bijzonder op. Veel Limburgse gemeenten willen meer dan ooit werk maken van verduurzaming en de energietransitie. Daarmee liggen goede kansen om samen te werken en wij zoeken dan ook het contact met gemeenten daarover (zie onder meer GS 2018-49773) bij de verdere uitwerking van ons beleid in het kader van de Limburgse Energie en Klimaat Transitie Aanpak (LEKTA) en onze Regionale Energie Strategie (RES). Tegelijk is er aandacht nodig voor de beperkte mogelijkheden die gemeenten hebben om beleid tot uitvoering te brengen. Vooral bij grotere gemeenten zijn in 2017 aanzienlijke tekorten ontstaan binnen het sociale domein. Dit is een belangrijk aandachtspunt, niet alleen in ons financiële toezicht op gemeenten, maar ook in de wijze waarop wij het partnerschap met gemeenten zoeken in de uitvoering bij programma's zoals stedelijke ontwikkeling, IBA en de sociale agenda.

De financiële lijn tot aan de nieuwe statenperiode is om geen besluiten meer te nemen die structureel extra middelen vragen. Op deze manier wordt de volle keuze voor het bepalen van de inhoudelijke en politieke koers voor de nieuwe statenperiode bij de (nieuwe) Provinciale Staten gelegd. Dit impliceert dat onder andere de besluitvorming rondom het onderhoud van kapitaalgoederen, waaronder kunstwerken, wegen en gebouwen, nu verder wordt voorbereid en ter besluitvorming aan de nieuwe Staten zal worden voorgelegd. Mochten er toch nog onderdelen van het coalitieakkoord zijn die, onvoorzien en ondanks de besluiten in de Voorjaarsnota 2018, incidenteel extra middelen vragen, dan vangen we deze op binnen de procesmiddelen en de coalitiemiddelen onvoorzien.

2 Inhoudelijke hoofdlijnen en accenten bij Begroting 2019

Limburg werkt en groeit

In de Voorjaarsnota 2018 is een schets gegeven van de structureel groeiende economie en werkgelegenheid. Deze coalitieperiode en met de Voorjaarsnota 2018 zijn investeringsbeslissingen genomen die bijdragen aan een structurele impuls in de Limburgse economie. Het betreft gerichte investeringen in de Limburgse kennisinfrastructuur (1.1.4.) rond campussen en breder ter versterking van het Limburgse investeringsklimaat (1.1) en de innovatiekracht (1.2). De rapportage 'Inventarisatie en meerwaarde van campussen in Nederland' (BCI, juni 2018) geeft aan dat Limburg met de campussen een goede strategie volgt. Het ecosysteem van internationale ondernemers, onderzoekers en studenten begint zijn vruchten af te werpen. De samenwerking tussen de campussen is in de afgelopen periode geïntensiveerd. In dit verband is deze beleidsperiode een actieve rol genomen met het Campusplan Brightlands Campus Greenport Venlo (GS 2016-32411). Daarbij zijn deze periode ook stappen gezet in het realiseren van het werklandschap (uitgifte 196 ha, 5900 arbeidsplaatsen) en het kennislandschap, en wordt een Economic Development Board ingesteld. Onder meer door de snelle ontwikkeling van LINK-instituten M4i en MERLN is een hogere directe werkgelegenheid (293) gerealiseerd met Kennis-As-projecten dan de door uw Staten vastgestelde streefwaarde (222) voor 2019. Wij merken hierbij op dat in aanloop naar de behandeling van de Programmabegroting 2019 een separaat Statenvoorstel (GS 2018-45004) ter besluitvorming voorligt, met betrekking tot de evaluatie en nieuwe investeringen in het Kennis-As-programma LINK.

Het provinciale beleid sluit goed aan op het door de Minister van EZK gepresenteerde innovatiebeleid met de kamerbrief 'Naar Missiegedreven Innovatiebeleid met Impact' (kamerbrief 13 juli jl.). De maatschappelijke uitdagingen die centraal staan vragen ook in Limburg om oplossingen vanuit verschillende beleidsterreinen (economie, arbeidsmarkt, onderwijs, ruimte) en vanuit verschillende (top)sectoren. Met het versterken van de triple-helix samenwerking (1.1.1.) van de vier Brightlands campussen (1.2) wordt in Limburg een basis gelegd voor vertaling naar de regionale uitdagingen en de aansluiting van het MBO (1.3.2.) en het Limburgse MKB (1.1.3.). Daarbij bouwen wij voort op de kadernotitie 'Vitaal bedrijfsleven' en een meer actieve provinciale sturing bij het LIOF met meer focus (GS 2016-9154). In juni hebben wij gerapporteerd (GS2018-39853) over de benutting van de MKB-fondsen: het MKB-Leningenfonds en het Limburg Business Development Fonds, samen in totaal zo'n 200 maal benut voor financiering. Samen met LIOF, gemeenten en ontwikkelbedrijven zijn we in 2017 erin geslaagd 29 bedrijven aan te trekken met een investeringsvolume van € 740 mln. en in totaal 4200 arbeidsplaatsen (1.1.2.). Bijzondere aandacht krijgen ook de sectoren die diep geworteld zijn in het DNA van Limburg: de maakindustrie (1.2.6.); logistiek (1.2.5.); en toerisme en recreatie in verbinding met de Limburgse natuur en het landschap (1.2.7.). In dat laatste verband is binnen het investeringsprogramma 'In Limburg beleven we meer!' het 'actieplan ondernemerschap' in uitvoering genomen en continueren wij ook de uitvoering van het 'Actieplan Waterrecreatie Midden- en Noord-Limburg' op basis van de vele initiatieven van ondernemers, verenigingen en gemeenten.

De gunstige economische ontwikkeling voert de druk op de arbeidsmarkt en onze onderwijspartners (1.3) verder op. De behoefte aan goed geschoolde arbeidskrachten wordt groter. Via diverse beleidlijnen onder het aanvalsplan 'Zo WERKT Limburg' (GS 2018-19555) is het de inzet van de Provincie om samen met partners onder meer de arbeidsparticipatie (1.3.3.) te vergroten, de voortijdige uitval uit het onderwijs (1.3.2.) te beperken en de intersectorale arbeidsmobiliteit (1.3.1.) te vergroten. Daarbij liggen wij binnen de sociale agenda ook op koers met inmiddels meer dan 7000 gecreëerde leerwerkplekken ten opzichte van de ambitie voor deze coalitieperiode (8000), meer dan 1700 scholingstrajecten en 100 plaatsingen in het kader van social return.

In de Voorjaarsnota 2018 is aangegeven dat wij het Nationale Instituut voor Subatomaire Fysica (Nikhef) ondersteunen in de lobby tot het voorbereiden van een bid van Nederland met België en Duitsland om de Einstein Telescope in het grensgebied van Zuid-Limburg te vestigen. Daarin is ook opgenomen de opzet van een wetenschappelijk instituut met als standplaats Zuid-Limburg door Nikhef, met de Universiteit Maastricht en Belgische en Duitse partnerinstituten. De groeiende aandacht van de Minister van OCW en de selectie 3 september jl. voor een Europese subsidie voor het 'R&D Fieldlab ETpathfinder', vragen om provinciale besluiten om in 2018 en 2019 de nodige vervolgstappen te kunnen zetten. Deze beweging sluit goed aan bij de versterking die al was ingezet op het vlak van natuurwetenschappen in Limburg. Een voorstel tot cofinanciering van het Interreg-project 'R&D Fieldlab ETpathfinder' en een voorstel tot ondersteuning van de opzet van een 'Institute for Gravitational Research' binnen de Universiteit Maastricht zijn opgenomen in deze Programmabegroting 2019 (1.1.4.). Zie in dat verband ook de brief van Gedeputeerde Staten (2018-60580).

Limburg voor elkaar

Voorjaar 2016 hebben Provinciale Staten koers uitgezet met de Sociale Agenda Limburg 2025 om de hardnekkige achterstanden op het vlak van gezondheid en participatie in te lopen. Mei jl. hebben GS de eerste integrale effectmeting 'Talent keert de trend' (GS 2018-33123) gepresenteerd. Hieruit blijkt dat met de sociale agenda goede stappen voorwaarts zijn gezet en dat de partners rond de sociale agenda de urgentie en gekozen koers onderschrijven, en grote waardering hebben voor de rol die de Provincie Limburg in dat verband neemt. Tegelijk zijn er ook voorstellen gedaan om talentontwikkeling meer centraal te stellen, te investeren in de vroegste levensfasen en acties nog meer te focussen op de probleemgebieden in Zuid-Limburg en in Roermond en Venlo. Dat heeft mede ook geleid tot de motie 2389, waarin GS worden opgeroepen tot nader onderzoek en binnen de Sociale Agenda acties te ondernemen om een gezonde levensstart bij kinderen verder te stimuleren. Dit sluit ook goed aan bij de accenten (zoals op het vlak van 'veilige hechting') die reeds zijn gezet met het uitvoeringsprogramma 2018-2019 (GS 2017-77762) en aanvullende investeringskeuzes bij de Voorjaarsnota 2018, in het kader van de Actieplan Positieve Gezondheid 2017-2019 (met meer dan 70 ondersteunde initiatieven) en de wijkenaanpak (2.1.2). De totale voortgang van de sociale agenda zal gerapporteerd worden bij de voortgangsrapportage dit najaar.

Volgend uit de Kaderbrief Onderwijs 2016-2019 (GS 2016-33700) wordt ingezet op verbetering van de aansluiting van het onderwijsaanbod (1.3.2.) op de regionale arbeidsmarkt en onderwijsinnovatie. In aansluiting op de sociale agenda en de conclusies van de effectmeting zijn eerder al stappen gezet met projecten voor leerlingen in een kwetsbare positie op de arbeidsmarkt, en in het kader van de 'Gelijke Kansen Alliantie' en de Limburgse proeftuinen waarin onderwijs een schakelpositie neemt tussen economische en sociale structuurversterking. Met de uitvoering van de Human Capital Agenda's en het Techniekplan voor Limburg zetten we in op primair en voortgezet onderwijs dat duurzaam toeleidt naar een baan met focus op de kennisintensieve sectoren in Limburg. In het kader van de Educatieve Agenda Limburg (EAL) zijn 26 projecten in uitvoering gebracht op het vlak van talentontwikkeling, digitalisering en doorlopende leerlijnen in het primair en voortgezet onderwijs. Bij de Voorjaarsnota 2018 is in dit verband extra ruimte gemaakt voor een tweede fase van de uitvoering en monitoring van de EAL en extra inzet op ICT-vaardigheden. Dat laatste past ook bij de lopende verkenning naar de Digitale Samenleving (GS 2018-47011).

Leven in Limburg

Limburg zet in op cultuur die verbindt, en op cultuur die reikt tot in de haarvaten van de Limburgse samenleving (2.2.). Het uitvoeringsprogramma 2018-2019 'Limburg – Podium voor culturele kracht' (GS 2018-7560) is in uitvoering en daartoe is met besluitvorming in het kader van de Voorjaarsnota 2018 ook voorzien in de middelen die nodig zijn voor initiatieven die passen in Rijksbeleid, ter profilering en versterking van de Limburgse cultuursector, ter inbedding van cultuureducatie op scholen in Limburg, en ter continuering van de Stimuleringsregeling Bovenlokale Evenementen. Daarbij zetten we in op het aanvalsplan Cultuur Noord- en Midden-Limburg en de propositie en proeftuinen Zuidelijke Marsroute met Stedelijke Cultuurregio Zuid, aansluitend op de voorbereidingen voor de nationale programmering door het Ministerie van OCW in het kader van een nieuwe periode voor culturele basisinfrastructuur (BIS). Daarbij hoort Rijkserkenning voor het Bonnefantenmuseum en toepassing van nationale fondsen in het kader van internationalisering. In 2017 zijn wij gestart met de uitvoering van het programma Cultuureducatie met Kwaliteit 2017-2020 om de jongste generaties in contact te brengen met cultuur. Via het Masterplan Muziekonderwijs DOOR! hebben inmiddels bijna 100 scholen bijzondere aandacht voor muziekonderwijs. Het uitvoeringsprogramma 2018-2019 is in uitvoering met steun aan tientallen projecten voor en door heel Limburg. Hierbij zijn onder meer 14 trainingscentra, tientallen evenementen met duizenden deelnemers en meer dan 1500 talenten ondersteund. 1400 kansarme jongeren en 600 burgers met een beperking hebben kunnen deelnemen aan sportactiviteiten. En de grootste en veilige wielersomgeving van Nederland is gerealiseerd en operationeel in Sittard-Geleen.

Limburg werkt aan een erfgoeddrieluik voor een zichtbaar, toegankelijk en publieksgericht erfgoed op grond van het beleidskader 'Toekomst voor erfgoed' (GS 2016-45379). 9 mei 2018 is de Coöperatie Erfgoed Limburg (CEL) statutair opgericht. Partijen werken toe naar een bijbehorend werkplan voor 2019 en verder (2.2.2). Dit mag gezien worden als belangrijke stap naar gerichte samenwerking om erfgoeddoelen te realiseren, passend binnen het beleidskader en in navolging van de eindrapportage van de kwartiermaker (GS 2017-62040). Wij steunen deze coöperatie en zijn benieuwd naar de concrete vervolgstappen. In 2019 zullen wij ook uitvoering blijven geven aan het Kerkenprogramma 2016-2019 en de subsidieregelingen voor archeologie (2.2.4.) en restauratie van monumenten (2.2.3.). Limburg zet archeologie in de etalage, wat onder meer tot uiting komt bij het verhuisde depot met doorontwikkeling op het vlak van opslag, restauratie, onderzoek & onderwijs, archeohotspot en informatievoorziening. Deze ontwikkeling sluit aan bij de invulling van het Romeins Kwartier en de centrumontwikkeling Heerlen. Met gemeenten en ondernemers geven wij invulling aan het Convenant Via Belgica en de archeoroute in Noord- en Midden-Limburg.

In deze coalitieperiode is ingezet op een versterking van het profiel en de centrumfunctie van de vier grote Limburgse steden en de middelgrote steden met een regionale centrumfunctie. Dit is uitgewerkt in een kader (GS 2016-34420) en meerjarige overeenkomsten die in uitvoering zijn genomen. Over de voortgang hebben GS in juni gerapporteerd (GS 2018-39328). Het transformatie- en herstructureringsprogramma van IBA Parkstad is onderdeel van het programma stedelijke ontwikkeling (2.4.). De programma's voor deze steden en 50 IBA-projecten (2.4.3.) zijn vastgesteld en in uitvoering genomen. Dit alles passend binnen het Kader IBA Parkstad (GS 2016-28892).

Met de startnotitie 'Digitale Samenleving, een continue zoektocht' wordt invulling gegeven aan een verkenning naar de digitale samenleving samen met relevante partners in Limburg (2.2.5.). Over de voortgang is juli jl. gerapporteerd (GS 2018-47011). Nederland wil digitale koploper worden volgens de kabinetsnota 'Nederland Digitaal' en Limburg sluit aan bij die ambitie en wil daar tijdig op inspelen. De stappen worden gezet in samenspraak met de statenwerkgroep digitalisering en robotisering. In februari 2019 zullen de resultaten van de verkenning worden gepresenteerd, in aanloop naar de volgende beleidsperiode 2019 en verder. Bij de Voorjaarsnota 2018 is al melding gemaakt van de grote stappen voorwaarts in deze coalitieperiode op het vlak van de infrastructurele ontsluiting van het buitengebied in Noord, Midden en Zuid-Limburg.

Energie van Limburg

Limburg heeft een grote ambitie op het vlak van de energietransitie en heeft deze met partners ook tot inzet gemaakt in het kader van het Limburgse aanbod (GS 2018-25875), passend binnen de nationale ambities op dit terrein. 10 juli jl. is het 'Voorstel voor hoofdlijnen van het klimaatakkoord' gepresenteerd. Ook is een nationaal akkoord bereikt over de Klimaatwet, met ambitieuze doelen op het vlak van broeikasgasuitstoot en energieopwekking. 'De regio' krijgt hierin een hoofdrol toebedeeld.

Limburg kiest bewust voor een regisseursrol in de uitvoering voor de energietransitie (3.7.1). Dit vraagt een forse inspanning, gezien de prioriteit en urgentie van deze nationale en provinciale opgave in relatie tot waar op dit moment staan met de uitvoering. De aanpak krijgt binnen Limburg gestalte met twee programma's: de Regionale Energie Strategie (RES) en de Limburgse Energie en Klimaat Transitie Aanpak (LEKTA). Daarbij bouwen we voort op ons stimuleringsbeleid met de succesvolle inzet van de instrumenten Limburgs Energiefonds, Duurzaam Thuis en de subsidieregeling Duurzame Maatschappelijke Organisaties. Deels zal de aanpak leiden tot een forse verduurzaming van de Limburgse gebouwde omgeving. De ambitie is ca. 30.000 woningen te verduurzamen, onder meer door het meerjarig investeringsprogramma van de acht grootste Limburgse corporaties. Een groot deel van de opgave is onderdeel van de ingediende Regiodeal voor de transformatie Parkstad Limburg (GS 2018-56695). Met de partners rond Chemelot (1.2.1.) werken wij aansluitend op de strategische visie Chemelot 2025, een gebiedsgericht programma uit. Dit heeft prioriteit gezien de economische betekenis en de omvang van de emissie op deze locatie.

Naar aanleiding van Toezegging 8305 zullen wij u voor 1 oktober 2018 informeren over de stand van zaken voor wat betreft de Limburgse versnellingsaanpak asbestdaken. Bij brieven van 18 oktober 2016 (GS 2016-82163) en 5 december 2017 (GS 2017-85023) hebben wij u in een eerder stadium ook geïnformeerd over de voortgang van de aanpak van de asbestdaken aan de hand van de Actieprogramma's Asbest en Energie 2017 en 2018.

Ten aanzien van de mijn(water)schade staat 2019 in het teken van het continueren van de uitvoering van maatregelen en de beoordeling van verkregen inzichten, om te bepalen of aanvullende acties nodig zijn in de 12 betrokken Limburgse gemeenten (3.7.5.). De kosten van de uitvoering komen volledig ten laste van het Rijk. Najaar 2018 zal het door de regio ingerichte informatiecentrum van start gaan.

Limburg leefbaar en groen

Voorzien is dat de Omgevingswet op 1 januari 2021 in werking zal treden. In dat verband wordt ook met gemeenten, waterschap en andere regionale partners bekeken welke wijzigingen nodig zijn ten opzichte van het provinciale omgevingsplan (POL2014) en onze omgevingsverordening (3.4.1.). In deze periode is een brede aanpak van dynamisch voorraadbeheer voor alle regio's geborgd met structuurvisies en bestuursafspraken. Waar het gaat om de voorbereidingen van de Provinciale Omgevingsvisie willen we ook actief inspelen op de voorbereidingen van de Nationale Omgevingsvisie. Vanuit het POL2014 blijven wij mee uitvoering geven aan concrete ruimtelijke ontwikkelingen in Limburg (zoals bij de structuurvisies en uitvoeringsprogramma's voor werklocaties Swentibold/VDL Nedcar, Greenport, MAA en Chemelot), onze medebewindstaken en de aanpak van winkelleegstand (3.4.2. en 3.4.3.). Zie ook de voortgangsrapportage aanpak winkelleegstand van augustus jl. (GS 2018-41625). Naast het invullen van de wettelijke taken in het grondbeleid (3.4.5. en 3.4.6.) hebben Provinciale Staten een erfpachtkader (3.4.7.) vastgesteld met een kredietvordering van € 100 mln. voor de realisatie van provinciaal beleid.

Het beleids- en uitvoeringskader van natuur-, water- en plattelandsopgaven (3.6. en 3.8.) is vastgelegd in de Natuurvisie (GS 2016-73567), de nota Platteland in Ontwikkeling (PIO, GS 2016-48871), en het provinciaal Waterplan (GS 2015-1095). Limburg heeft daarmee gekozen voor een integrale en gebiedsgerichte inzet waarin duurzaamheid centraal staat: nieuwe verdienmodellen, vermaatschappelijking, passend bij de omgeving en aansluiting op de energietransitie. Om dit te bereiken werken we nauw samen met ondernemers, gemeenten, waterschap en Limburgse partners die natuur, fauna en landschap ontwikkelen en beheren. Denk hierbij onder meer aan de uitvoering van het plan voor het Nationaal Landschap Zuid-Limburg en de drie Nationale Parken in Limburg (Grote Peel, Maasduinen en Meinweg) en de grensoverschrijdende parken (Rivierpark Maasvallei, Drielandenpark Maas-Schwalm-Nette, en Kempen-Broek) (3.8.2.). Denk hierbij ook aan de investeringen die wij doen in het kader van het programma Limburgse Land- en Tuinbouw Loont 2.0 (3.8.3.) om agrarische bedrijven te vernieuwen en verduurzamen.

Daarbij is de nieuwe landbouwvisie van het rijk ook van belang die zeer onlangs (8 september jl.) door de minister van LNV is gepresenteerd. De hierin beoogde landbouwtransitie vraagt om concrete uitvoeringsplannen die ook op het Limburgse platteland hun impact hebben. Limburg zal actief betrokken blijven bij de plannen van het Rijk die de transitie naar een kringlooplandbouw moeten verwezenlijken, en neemt daarin ook zelf haar verantwoordelijkheid om de circulariteit in de landbouwsector te vergroten en te versterken. Een mooi voorbeeld is het initiatief 'Zitta Biogas', waarmee de mestkringloop op regionaal niveau deels kan worden gesloten.

Veranderingen in het klimaat vragen aandacht waar het gaat om de wateropgave (3.6.). Daarbij gaat het om toenemende hoeveelheden water, perioden van droogte, en de klimaatbestendigheid van ons watersysteem. Beleid, middelen en maatregelen zijn tot op heden vastgelegd in het provinciale Waterplan Limburg 2016-2021. Beekherstel en de aanleg van klimaatbuffers (Kempenbroek, Weerterbos, Sitterd Waterproof, en Heerlen) zijn passende maatregelen die via stimuleringsregelingen en lopende uitvoeringscontracten met Waterschap Limburg en terreinbeherende organisaties worden gerealiseerd. Daarbij houden wij ook de regie op de uitvoering van het programma voor Ooijen-Wanssum conform het provinciale inpassingsplan (3.5.2.). Ook hebben GS besluiten genomen inzake de Lob van Gennep, Oeffelt en het Lateraalkanaal.

Overigens hebben Provinciale Staten onlangs opdracht gegeven tot het herprioriteren van doelen en middelen van het Provinciaal Waterplan (motie 2397 Geraats c.s.) om de benodigde maatregelen voor klimaatbestendigheid te financieren (3.6.). Er is ook opdracht gegeven om een provinciale 'stresstest' uit te voeren. De uitkomsten hiervan worden eind 2018 verwacht en vormen input voor de risicodialoog om te komen tot een klimaatadaptatieprogramma. Specifiek voor de hoogwaterveiligheid Maas worden de bestaande normen geëvalueerd.

Wij werken verder aan de realisatie van de Agenda Limburgse Woningmarkt 2016-2019 en de structuurvisies van iedere Limburgse regio (3.3.1.). Hierover is gerapporteerd met de voortgangsrapportage (GS 2017-72316) en met het informerend stuk inzake de uitwerking van de 2e gewijzigde motie 2346 Verhoijzen cs. 'Beweging op de woningmarkt' (GS 2018-6932).

Limburg verbonden en bereikbaar

Provinciale Staten hebben met het Mobiliteitsplan 'Slim op weg naar morgen' (GS 2018-8224) de kaders bepaald voor een toekomstbestendige, toegankelijke, slimme, schone en grenzeloze mobiliteit. In 2018 en 2019 worden de investeringen en onderhoudsprogramma's voor spoor en weginfrastructuur integraal en langs de nieuwe werkwijze geprioriteerd, leidend tot een jaarlijks investeringsprogramma (3.2.1). In 2019 is voorzien dat de Minister van Infrastructuur en Waterstaat het Tracébesluit voor de A2 het Vonderen-Kerensheide zal nemen. Voor de A67 Leenderheide-Zaarderheiken wordt gewerkt aan een MIRT-verkenning en werken we toe naar een Tracébesluit in 2020 op basis van een tracéMER onderzoek in 2019. In de programmaraad SmartwayZ.NL zullen besluiten worden genomen met betrekking tot de A2 Weert-Eindhoven en de A67 Eindhoven-Venlo, inclusief Smart Mobility oplossingen. 26 juni 2018 (GS 2018-41691) is een overzicht gegeven van de voortgang van het Uitvoeringsprogramma Fiets 2016-2019 (3.2.2.). In 2019 zal o.a. besloten worden over de projecten Fietsbrug Itteren (gereed 2019), Trambaanfietsroute (gereed 2020), Leisure Lane incl. Mijnspoor (gereed 2020) en Fietspassage stuw Borgharen (gereed 2021). Voor 2019 zetten wij qua logistiek onder meer in op het realiseren van Railterminal Greenport Venlo, uitbreiding bargeterminal Venlo, uitbreiding haven Wanssum (inclusief realisatie van de rondweg) en spoor aansluiting Chemelot (3.2.4.). Naast het beheer en onderhoud van ca. 450 km. provinciale weginfrastructuur (3.2.5.) is voorzien dat de eindoplevering van het project Buitenring Parkstad Limburg met de aansluiting Nuth in 2019 zal plaatsvinden (3.2.6.). Bij de Voorjaarsnota 2018 zijn middelen beschikbaar gesteld om een impuls te geven aan de regionale economische ontwikkeling. Ten aanzien van de N266 is voorzien dat september 2019 een afwegingsnotitie gepresenteerd kan worden aan PS (3.2.8.).

De Limburgse Railagenda en OV-concessie dragen bij aan de economische en sociale structuurversterking van Limburg, met een samenhangend pakket aan (beoogde) spoor- en busverbindingen (3.1.). Daarin wordt ook stevig ingezet op innovaties, verduurzaming en het realiseren en toegankelijk maken van de grensoverschrijdende verbindingen. In december 2018 zal (na gereedkoming van de elektrificatie Landgraaf-Herzogenrath) de Drielandentrein van start gaan met een verbinding Maastricht-Aken (3.1.1.). In 2019 zal een voorstel worden gedaan voor het provinciaal inpassingsplan (PIP) 'Spoorverdubbeling Heerlen-Landgraaf' en worden volgende stappen gezet naar een PIP voor de Maaslijn en oplevering van station Maastricht-noord fase 2 (3.1.2.). Na het groot onderhoud in 2018 zal in 2019 nieuwe besluitvorming aan de orde komen voor structureel onderhoud van de ZLSM. Eind 2018 eindigt het onderzoek in het kader van TEN-T (Europees subsidieprogramma) en kan de balans worden opgemaakt om toekomstige richting te bepalen.

Limburg onbegrensd

Met de voortgangsnota internationalisering (2017-45838) is inzichtelijk gemaakt hoe het grensoverschrijdende perspectief in ons beleid is verankerd en tot uitvoering komt (4.1.7.). Internationalisering is deze coalitieperiode onderdeel geworden van alle provinciale beleidsvelden als 'regulier facet-beleid'. Dit zien wij terug in de provinciale beleidskaders en uitvoeringsprogramma's met concrete projecten. Denk bijvoorbeeld aan infrastructurele verbindingen en railagenda (3.2.), de euregionale aanpak positieve gezondheid (2.1.), ons actieplan grensoverschrijdend leren en werken (1.3.2) inclusief de grensoverschrijdende arbeidsbemiddeling (1.3.) en de chemiesamenwerking (1.2.). In ons beleid benutten wij ook de krachten van de ondersteunende structuren zoals euregio's (4.1.8.), grensinfopunten (1.3.1.), onze post in Düsseldorf (4.1.7.) en ons 'public affairs team' in Brussel en Den Haag (4.1.9.).

Ook zien wij de internationalisering concreet terug in het gebruik van beschikbare Europese fondsen. In de Voorjaarsnota 2017 is de ambitie voor een tweede maal aangescherpt naar een resultaatsdoelstelling van € 200 mln. en een inspanningsverplichting van € 250 mln. Per 1 juli 2018 is € 246.563.306 aan Europese financiering bij Limburgse organisaties terecht is gekomen. Met de selectie 3 september jl. voor het programma Interreg Vlaanderen-Nederland ligt er voor Limburg een aanvullende Europese financiering in het vooruitzicht van ongeveer € 8 mln.

De Euregio Maas-Rijn (EMR) transformeert naar een Europese Groepering voor Territoriale Samenwerking (EGTS) (4.1.8.). Extra aandacht is nodig om het lopende programma Interreg EMR volledig tot uitvoering te brengen, ook om in de volgende periode nog aanspraak te kunnen maken op een EMR-programma.

Van juli 2016 tot december 2017 is het 25-jarig bestaan van het Verdrag van Maastricht gevierd. Maastricht is op de kaart gezet als stad van de dialoog over Europa. Dit is bekroond met de toekenning maart 2018 van het Europees Erfgoedlabel aan het Verdrag van Maastricht. Onder leiding van de Universiteit Maastricht en samen met de gemeente Maastricht is, mede op basis van de evaluatie, besloten om onder naam 'Maastricht working on Europe' een structureel vervolg aan de activiteiten te geven met een programmaplan voor minimaal 10 jaar en een herkenbare locatie. Hiertoe zijn bij de Voorjaarsnota 2018 ook middelen beschikbaar gesteld. Daarbij is 2019 ook een bijzonder jaar, gezien de aanstaande verkiezingen voor het Europese Parlement.

Limburg in actie

In 2018 is het Plan Public Affairs 2018-2019 (GS 2018-322) vastgesteld waarbij onze lobbyaanpak in samenhang is gebracht met het buurlandenbeleid, met prominent aandacht voor ambities zoals de Railagenda en de beoogde kandidatuur van de grensregio Zuid-Limburg voor de Einstein Telescope (4.1.9.). Het Limburgse aanbod aan het kabinet (GS 2018-25875) is hierin een volgende stap geweest. Dit heeft niet

alleen geleid tot een intensivering van de aanpak in het kader van energie en klimaat (3.7.1). Het is tevens de grondslag geweest voor de ingediende Regiodeal voor de transformatie Parkstad Limburg (GS 2018-56695).

In 2019 zullen we 75 jaar bevrijding herdenken vanaf het moment van de bevrijding van Limburg tot enkele maanden na de bevrijding van heel Nederland. Om het programma 2019-2020 vorm te geven zijn bij de Voorjaarsnota 2018 extra middelen beschikbaar gesteld door uw Staten (4.1.9).

Wij geven ook in 2019 invulling aan de nota 'Besturen blijft vooruitzien' (GS 2016-85037). De gemeenten Onderbanken, Nuth en Schinnen vormen op 1 januari 2019 samen één nieuwe gemeente Beekdaalen (4.1.2.). Wij zullen conform de Wet Algemene Regels Herindeling onze provinciale rol blijven nemen. Ook zullen wij invulling blijven geven aan de intentieverklaring 'Gezamenlijk werken aan de toekomst van Onderbanken, Nuth en Schinnen. De Minister van BZK heeft december 2017 - naar aanleiding van het beëindigen van de herindelingsprocedure van de gemeenten Heerlen en Landgraaf - verklaard dat de regering het van belang acht binnen afzienbare termijn te komen tot versterking van bestuurskracht in de regio Parkstad Limburg. De Minister is aan zet. In 2019 is de eerder ingezette omslag in de uitvoering van het interbestuurlijke toezicht (IBT) volledig ingevoerd (4.1.4.).

Met de mededeling (GS 2018-57441) is een vervolg gegeven aan de Statenmotie 2349, de strategische notitie 'Vervolgaanpak Limburg Branding' en de toegezegde uitvoeringsaanpak langs de lijnen van een Adviescommissie Branding. Een nog voor te bereiden startnotitie voor deze commissie en planningsdocument zijn in het vooruitzicht gesteld, met mijlpalen van de commissie in 2019 als eerste jaar van bestaan. Dit alles binnen de naar beneden bijgestelde financiële ruimte. Een kwartiermaker/beoogd 'brand manager' werkt in nauwe afstemming met bestuur en betrokken partijen aan de vervolgaanpak (4.1.10).

3 Limburg betaalbaar

De begroting 2019 en bijhorende meerjarenraming zijn structureel sluitend. Wij beschikken over voldoende weerstandsvermogen om financiële risico's te dekken en een substantiële onbenutte belastingcapaciteit. Dit blijkt uit de cijfers van de Programmabegroting 2019. Daarmee kan ook deze statenperiode worden gekenmerkt als een regeerperiode waarin prudent en gezond financieel beleid voorop stond en staat met omvangrijke investeringen in Limburg. In lijn met het coalitieakkoord 2015-2019 "In Limburg bereiken we meer" zijn aldus ook voor de komende statenperiode substantiële middelen en mogelijkheden beschikbaar voor de prioriteiten van de nieuwe Staten.

De financiële lijn tot aan de nieuwe statenperiode is aldus om geen besluiten meer te nemen die structureel extra middelen vragen. Op deze manier wordt de volle keuze voor het bepalen van de inhoudelijke en politieke koers voor de nieuwe statenperiode bij de (nieuwe) Provinciale Staten gelegd. Dit impliceert dat o.a. de besluitvorming rondom het onderhoud van kapitaalgoederen, w.o. kunstwerken, wegen en gebouwen, nu verder wordt voorbereid en ter besluitvorming aan de nieuwe Staten zal worden voorgelegd. Mochten er toch nog onderdelen van het coalitieakkoord zijn die, onvoorzien en ondanks de besluiten in de Voorjaarsnota 2018, incidenteel extra middelen vragen, dan vangen we deze op binnen de procesmiddelen en de coalitiemiddelen onvoorzien.

Voor procesmiddelen is in dit kader bij de 2e Afwijkingenrapportage 2018 € 3,5 mln. vrijgemaakt, omdat de resterende € 0,3 mln. hiervoor (te) weinig ruimte biedt.

Volledigheidshalve merken wij op dat door afrondingen op miljoenen er kleine afrondingsverschillen in de presentatie kunnen ontstaan.

3.1 Besluiten na de Voorjaarsnota 2018

Om verder door te kunnen werken aan de uitvoering van het coalitieakkoord op basis van door Provinciale Staten vastgestelde beleidskaders en aangenomen moties is, als gevolg van GS-besluitvorming, de begroting 2018 en verder bijgesteld. Een deel van deze besluiten, bedoeld voor uitvoering in 2018, is verwerkt in de 2e Afwijkingenrapportage 2018¹.

In onderstaande tabel treft u de bijstellingen met betrekking tot de nieuwe Programmabegroting 2019 aan. Uit deze tabel blijkt waar deze middelen in de programmabegroting zijn opgenomen, alsmede de dekking van deze besluiten. Deze vindt volledig plaats binnen de daarvoor geormerkte dekkingsmiddelen zoals de beleidsintensiveringsmiddelen en bestemmingsreserves of door bijdragen uit bestaande reguliere middelen en hebben daarmee geen invloed op het begrotingsresultaat. Dit alles binnen de door PS vastgestelde beleidskaders. Uitzondering vormt de vorming van een budget coalitievorming in 2019, met het oog op de aankomende Statenverkiezingen.

¹ Voor een specificatie verwijzen wij naar de 2^e Afwijkingenrapportage 2018, onderdeel 4.3.4. Reservering nieuw beleid

€ x 1 mln.

GS-besluit		Product	Begroting 2019	Meerjarenraming			Dekking
Omschrijving	Datum			2020	2021	2022	
Motie 2369 EGTS Rijn-Alpen Corridor	22-5-2018	3.2.1	0,01	0,01	0,01	0,01	Beleidsintensiverings- middelen (2eAWR 2018)
Ketenaanpak integratie vluchtelingen	6-2-2018	1.3.3	0,15	0,05			Reguliere middelen
Uitvoering Aanvalsplan asbest en energie in 2019	19-6-2018	3.7.1	0,51	0,11			Beleidsintensiverings- middelen (2eAWR 2018)
Acquisitie	26-6-2018	1.1.2	4,26				Beleidsintensiverings- middelen
Uitvoering programma MKB	26-6-2018	1.1.3	0,57				Beleidsintensiverings- middelen
Uitvoering programma LLTL	26-6-2018	1.2.3	0,53				Beleidsintensiverings- middelen
Investeringsprogramma Toerisme & Recreatie 2016 -2019	26-6-2018	1.2.7	1,82				Beleidsintensiverings- middelen
Uitvoering Human capital Agenda's	26-6-2018	1.3.1	0,68				Beleidsintensiverings- middelen
Uitvoering Onderwijs	26-6-2018	1.3.2	1,48				Beleidsintensiverings- middelen
Financiering en startbeslissingsdocument Lob van Gennep	26-6-2018	3.5.1	1,30				Beleidsintensiverings- middelen (2e AWR)/ reserve Waterveiligheid Maas/ reg.middelen
Waarderingsubsidie Stichting Karlspreis	3-7-2018	4.1.9	0,02	0,02	0,02		Beleidsintensiverings- middelen (2eAWR 2018)
Ontwikkellocatie BPL-gebied	3-7-2018	3.4.3	0,35				Reguliere middelen
Uitvoering Agenda Limburgse Woningmarkt 2019	3-7-2018	3.3.1	0,31				Reserve Transitiefonds
Koploper Oeffelt (MIRT)	17-7-2018	3.5.1		3,00			Reserve Waterveiligheid Maas
Motie 2409 Gemeenschapsaccommodaties	PS 29-6-2018	2.1.2	0,50				Beleidsintensiverings- middelen (2eAWR 2018)
Motie 2399 Noodhulp en vervoer zieke en gewonde dieren	PS 29-6-2018	3.8.1	0,10				Reguliere middelen
Budget coalitievorming 2019	18-9-2018	4.1.13	0,08				Begrotingsresultaat
Energiebeleid opmaar voor Lekta en Beleidsbrief Asbest	18-9-2018	3.7.1	0,62				Beleidsintensiverings- middelen (2e AWR)
Einstein Telescoop	18-9-2018	1.1.2	4,00				Beleidsintensiverings- middelen/ Immunisatie- reserve
			17,27	3,19	0,03	0,01	

3.2 Financiële begrotingsruimte 2018-2022

De financiële ruimte binnen de begroting wordt bepaald aan de hand van het begrotingsresultaat, stelposten Beleidsintensiveringsmiddelen, ruimte binnen de reserves, het restant van de taakstelling en risico's die de provincie loopt.

Beschikbare ruimte begrotingsresultaat huidige en nieuwe Staten

Onderstaand treft u de nieuwe begrotingsresultaten 2018-2022 aan, op basis van de uitgangspunten van de Voorjaarsnota 2018, de Begroting 2019 en de doorwerking van de 2e Afwijkingenrapportage 2018.

€ x 1 mln.

Ruimte begrotingsresultaat	Begroting ná wijz. 2018	Begroting 2019	Meerjarenraming		
			2020	2021	2022
Begrotingsresultaat	0,0	13,8	45,8	49,5	54,1
waarvan beschikbaar voor de nieuwe Staten cf. VJN 2018		10,6			
50% begroting 2019 voor de nieuwe Statenperiode		0,2			
Ruimte Statenperiode 2015-2019	0,0	3,1			
Ruimte nieuwe Statenperiode		10,8	45,8	49,5	54,1

Bij het coalitieakkoord 2015-2019 is destijds de volledige begrotingsruimte 2019 ingezet als dekking voor het coalitieakkoord. Om er voor te zorgen dat ook voor de volgende statenperiode voldoende ruimte beschikbaar is, is in 2018 het voordelige verwachte eindejaarsresultaat ad € 11,7 mln. gestort in de Immunisatiereserve. Dit in lijn met de eerder vastgestelde financiële spelregels/uitgangspunten. Vanuit de Voorjaarsnota 2018 was bepaald dat van het resultaat 2019 € 10,55 mln. beschikbaar is voor de nieuwe staten. In 2019 is als gevolg van de nieuwe begrotingscijfers € 0,45 mln. extra ruimte ontstaan. Ook hiervan wordt de helft geormerkt (€ 0,2 mln.) voor de nieuwe Staten. Per saldo € 10,8 mln. Er resteert dus voor deze statenperiode € 3,1 mln. in 2019.

Stelposten Beleidsintensiveringsmiddelen

Voor uitvoering van bestaande beleidskaders en daaraan gerelateerde uitvoeringsprogramma's biedt de begroting 2018-2022 nog ruimte in de vorm van stelposten (nog te concretiseren beleid). Deze middelen zijn echter gelabeld op basis van de door Provinciale Staten vastgestelde kaders en bieden geen ruimte voor nieuwe politieke accenten in deze resterende Statenperiode.

Na verwerking van de voorstellen uit de 2e Afwijkingenrapportage 2018 en de Programmabegroting 2019 resteert in totaal € 26 mln. aan gelabelde ruimte, verdeeld over onderstaande stelposten met beleidsintensiveringsmiddelen.

€ x 1 mln.

Beleidsintensiveringen	Begroting ná wijz. 2018	Begroting 2019	Meerjarenraming			Totaal
			2020	2021	2022	
Procesmiddelen coalitieakkoord	2,9					2,9
Intensivering projecten IBA 2016-2019	5,0	6,2				11,2
Intensivering binnenstedelijke ontwikkeling 2016-2019	4,3					4,3
Intensivering cofin. Europese programma's	1,1	1,1				2,2
Cofinancieringsproblematiek EU-programma's	1,6					1,6
Cofin. duurzame energie (propositie rijk)	2,6					2,6
Reservering middelen beleidsintensiveringen	18,7	7,3	0,0	0,0	0,0	26,0

Portfoliomanagement en reserves

Op basis van de stand van de Voorjaarsnota 2018 resteert nog € 18,4 mln. van de € 70 mln. beschikbaar uit de Immunisatiereserve voor economische structuurversterking. Na verwerking van de besluiten in de Programmabegroting 2019, resteert nog € 15 mln. Wij merken hierbij op dat in aanloop naar de behandeling van de Programmabegroting 2019 een separaat Statenvoorstel ter besluitvorming voorligt, met betrekking tot investeringen in de Kennis-As LINK. Rekening houdend met de dekking van dit voorstel ad € 11,25 mln. resteert nog € 3,75 mln. De overige reserves, welke jaarlijks bij de Jaarstukken worden doorgelicht op nut en noodzaak, bieden op dit moment geen extra begrotingsruimte.

Na de storting van het verwachte resultaat 2018 ad € 11,7 mln. conform de 2e Afwijkingenrapportage 2018 in de Immunisatiereserve wordt een stand van € 1,024 miljard verwacht. Dat is € 124 mln. boven de ondergrens ad € 900 mln. zoals overeengekomen in het coalitieakkoord 2015-2019.

Bezuinigingstaakstelling gerealiseerd

Het restant van de generieke taakstelling ad € 0,76 mln. bij de Voorjaarsnota 2018 is volledig ingevuld bij de 2e Afwijkingenrapportage 2018. Daarmee zijn alle taakstellingen in de Statenperiode 2015-2019 conform plan gerealiseerd en ligt er geen claim meer op de beschikbare ruimte in de begroting.

Risico's

De ontwikkelingen binnen het risicoprofiel van de provincie geven op dit moment geen aanleiding tot vorming van extra buffers ten laste van het begrotingsresultaat of anderszins. Dit blijkt uit de paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing van de Programmabegroting 2019. In dit kader is, conform het beleidskader Sturing in Samenwerking 2.0, de noodzakelijke hoogte van de Risicoreserve Financieel Instrumentarium Sturing in Samenwerking bij de Jaarstukken 2017 reeds doorgelicht en op de noodzakelijke hoogte gebracht.

Meer informatie over de financiële positie is terug te vinden in het onderdeel van de Financiële Begroting van de Programmabegroting 2019.

www.limburg.nl